

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТВОРИ, РОЗМІЩЕНІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Аліна Подолева,
*магістр юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

У статті розглянуто особливості розміщення творів у мережі Інтернет, визначено, за яких умов твір може бути розміщений в мережі Інтернет, і обсяг його правової охорони, підходи до кваліфікації дій щодо розміщення творів у мережі Інтернет. Визначено необхідність договірного регулювання відносин щодо реалізації майнових прав на твори, розміщені в мережі Інтернет, а також розглянуто можливі способи договірного регулювання розглянутих відносин.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, твори, мережа Інтернет, майнові права, відтворення, доведення до загального відома, онлайн-ліцензування, creative commons

В умовах сьогодення Інтернет став ключовим джерелом інформації, посуваючи на другий план друковані ЗМІ, видання тощо. Інформація, що передається за допомогою мережі Інтернет, часто містить об'єкти, що потенційно охороняються авторським правом: літературні, музичні, аудіовізуальні твори, фотографії, ілюстрації, малюнки, зображення тощо. Можливість фіксації об'єктів авторського права в цифровій формі, а також транскордонний характер мережі Інтернет значно спростили можливість порушення авторських прав. За вказаних обставин збільшення обсягу авторських прав чи запровадження складнішої процедури їх реалізації призведе до обмеження прав користувачів мережі Інтернет. В умовах швидкого та невпинного технологічного прогресу необхідно досягти справедливого балансу інтересів авторів та інших володільців авторських прав і користувачів творів, які розміщені в мережі Інтернет.

Екстериторіальний характер мережі Інтернет і цифрова форма фіксації розміщених у ньому творів піднімають питання визначення можливості розпорядження майновими правами на твори, що розміщені в мережі Інтернет, унаслідок чого їх передання має певну специфіку. Важливим питанням є визначення обсягу майнових прав правовласників на твори, розміщені в мережі Інтернет, для можливості їх реалізації та розпорядження ними.

Постановка проблеми. Актуальність теми статті пов'язана з необхідністю наукового обґрунтування можливості та необхідності поширення в практичній сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на твори, що розміщені в мережі Інтернет. Окреслюючи негативний вплив мережі Інтернет на авторське право (надвелика кількість порушень авторських прав за допомогою інтернету), не можна забувати про позитивні

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

аспекти його існування, беручи до уваги обґрунтовану, послідовну можливість реалізації майнових прав інтелектуальної власності на твори, розміщені в мережі Інтернет. Більшість наукових праць, які присвячені регулюванню відносин щодо творів, розміщених у мережі Інтернет, стосуються проблем захисту прав авторів від порушень, які є надзвичайно поширеним явищем у мережі Інтернет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правове регулювання виникнення та реалізації майнових прав на твори, що розміщені в мережі Інтернет, в умовах активного розвитку інформаційного суспільства залишається однією із найактуальніших тем серед науковців і юристів-практиків. Значний внесок у розробку теоретичних засад виникнення, існування та реалізації об'єктів авторського права в мережі Інтернет внесли Р. Майданик, О. Пастухов, О. Штефан, Л. Мамчур, О. Арданов, Ю. Бошицький, І. Ващинець, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Р. Шишка, О. Росомакіна та ін.

Метою статті є висвітлення питань щодо можливих способів реалізації майнових авторських прав у мережі Інтернет, а також наукове обґрунтування необхідності застосування договірних відносин при використанні об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

Як відомо, чинне законодавство України [1] та міжнародно-правові договори, зокрема Бернська конвенція [4], до основних критеріїв охороноздатності творів відносять оригінальність та об'єктивну форму вираження. Щодо оригінальності твору законодавчі тлумачення відсутні (за винятком оригінальності назви твору й тих об'єктів, що нею не наділені). А от критерій «об'єктивна форма вираження» означає, що об'єкт авторського права може бути виражений у будь-якій об'єктивній формі, але можливі способи фіксації твору законодавством не визначені. Вказане означає, що твори в цифровій формі, зокрема й ті, що розміщуються

в мережі Інтернет, також охороняються авторським правом. Так, у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 04.06.2010 р. № 5 у п. 18 зазначено, що твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми з урахуванням суті твору (зокрема, письмової форми, електронної форми, речової форми)» [5].

Тож немає ніяких сумнівів, що твори в електронній формі підлягають охороні авторським правом. Наразі існує дві основні об'єктивні форми творів:

- 1) традиційна — матеріальна, тобто така, що може бути втілена на певному матеріальному носії (полотні, папері, у скульптурі);
- 2) цифрова (електронна) — результат оцифрування творів у традиційній формі чи безпосередньо створення нового твору в електронній формі.

Майже всі об'єкти авторського права, які перелічені у ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], можуть бути розміщені в мережі Інтернет. Проте розміщення твору в Інтернеті можливе лише, якщо твір виражений у цифровій формі. Варто погодитись із думкою Р. Еннана, який вказує, що обробка та передання даних через мережу Інтернет і власне саме її функціонування відбувається завдяки такому об'єкту права інтелектуальної власності, як комп'ютерна програма, а зберігання та пошук інформації зазвичай здійснюються за допомогою електронних баз даних, які теж є об'єктом правової охорони у сфері інтелектуальної власності [6]. Фактично, кожний твір, який може бути оцифрований, потенційно буде розміщений в Інтернеті.

Розміщення твору в мережі Інтернет складається з двох послідовних етапів — завантаження цифрової копії об'єкта в пам'ять електронного пристрою (комп'ютера, телефону тощо) та надання доступу до цієї копії необмеже-

ному колу осіб. Після здійснення вказаних дій користувач має можливість доступу й ознайомлення з твором шляхом завантаження цифрової копії останнього на власний електронний пристрій. Правова кваліфікація дій щодо розміщення творів у мережі Інтернет не є предметом дослідження цієї статті, проте варто зазначити таке.

Національне законодавство, судова практика та Угода про асоціацію між Україною та ЄС [3] по-різному кваліфікують дії із завантаження цифрової копії та надання доступу до цієї копії необмеженому колу осіб.

Щодо завантаження цифрової копії об'єкта: відповідно до п. 46 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12 [7] розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є їх відтворенням у розумінні ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», тому на таке розміщення творів поширюється дія ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1].

Однак відтворення не вичерпує весь процес розміщення твору в мережі. На це вказує, зокрема, визначення відтворення, наведене в Законі України «Про авторське право і суміжні права», згідно з яким відтворенням є виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (і цифровій також), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер [1].

Аналогічний підхід застосовується в ст. 1 Договору ВОІВ про авторське право, де вказано, що право на відтворення, як воно визначено в ст. 9 Бернської конвенції [4], і винятки, що допускаються щодо цього права, повністю застосовуються в цифровому середовищі та, зокрема, щодо використання творів у

цифровій формі. Тобто зберігання твору, який охороняється в цифровій формі в електронному засобі, є відтворенням в контексті ст. 9 Бернської конвенції.

Кваліфікація дій щодо надання доступу до цифрової копії необмеженому колу осіб є значно складнішою та запутанишою, ніж завантаження цифрової копії в пам'ять електронного пристрою, що пов'язане з неоднозначністю у тлумаченні таких понять, як опублікування, оприлюднення, публічне сповіщення та розповсюдження твору. За такої ситуації варто погодитись із думкою І. Ващинця, який визначив, що логічним виходом з такої ситуації було б розмежування трьох зазначених авторських прав — на опублікування, розповсюдження та на подання творів до загального відома публіки. Беручи до уваги міжнародні договори України, положення чинного авторського законодавства, роз'яснення вищих судових інстанцій і досвід іноземних держав у сфері авторського права, дії з розміщення об'єкта авторського права в мережі Інтернет охоплюються, на думку І. Ващинця, виключними авторськими правами на відтворення та подання творів до загального відома публіки. Відповідно, неправомірне надання доступу до твору в цифрових мережах може кваліфікуватись як порушення одного чи обох зазначених авторських прав залежно від обсягу прав, належних особі, яка надає такий доступ [9].

Автор або особа, якій належать майнові права інтелектуальної власності на певний твір, після вищеописаного розміщення такого твору в мережі Інтернет, звісно ж, що є цілком логічним, може виявити бажання реалізувати належне їй виключне право на розповсюдження твору, передбачене в ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Авторське право — це не лише правовий спосіб захисту вже порушених прав, а й основа для ефективної реалізації майнових авторських прав.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Автор має виключне право розпоряджатися належними йому правами на твори, зокрема, що розміщені в мережі Інтернет. Ситуація з договорами щодо відчуження майнових прав на твори, розміщені в мережі Інтернет, є досить чіткою та зрозумілою — письмова форма, обсяг прав, які відчужуються тощо. А от що стосується питання надання права на використання творів, які розміщені в мережі Інтернет, воно є неоднозначним, оскільки найчастіше порушення авторських прав у мережі Інтернет якраз пов'язані з неправомірним використанням твору.

Ефективним механізмом мінімізації й уникнення порушень авторських прав у кіберпросторі є договірна форма використання творів, розміщених у мережі Інтернет, за якої наявний баланс інтересів між володільцем авторських прав і користувачем. Отож необхідні такі засоби регулювання відносин щодо використання творів у мережі Інтернет, які б відповідали потребам як правоволодільців, так і користувачів.

Однією з найпоширеніших договірних форм використання творів у мережі Інтернет є ліцензійні договори, які у зв'язку з особливістю мережі Інтернет отримали назву онлайн-ліцензування. Сьогодні у світі використовують безліч різновидів таких ліцензій залежно від предмета, об'єкта, сфери ліцензування. Так, для програмного забезпечення можуть застосовуватися стандарти сертифікації OpenSource, генеральні публічні ліцензії (GPL) тощо [11].

Поширені й численні види ліцензій у мережі Інтернет, спрямовані на надання права використання певного об'єкта авторського права, розміщеного в Інтернеті. Такі ліцензії за своєю природою є договорами про приєднання.

Однозначно заслуговує на увагу модель під назвою *Creative commons*, яка створена американськими розробниками, її концепція зводиться до тези «деякі права захищено», на відмінну всі класичного постулату авторського права «всі права захищено». Ця модель діє з

2002 р. та становить собою набір ліцензій для об'єктів авторського права, що є вільними для громадського використання та передбачають певні умови, необхідні для охорони авторського права. Концепція *creative commons* передбачає більш гнучку систему взаємодії між користувачами та правоволодільцями, надаючи останнім можливість швидко та без допомоги юристів визначити обсяг дозволу на використання належних йому творів, розміщених у мережі Інтернет [10]. Таким чином процедура ліцензування *creative commons* є «спрощеною» та потребує мінімальних зусиль від обох сторін.

Загалом в умовах стрімкого розвитку інтернет-технологій практика застосування ліцензій у сфері використання творів, розміщених у мережі Інтернет, узагальнена на рівні загальних рекомендацій і потребує прийняття спеціального законодавства та більш чіткої регламентації.

На основі вищевказаного можна дійти таких висновків. По-перше, для розміщення твору в мережі Інтернет необхідна цифрова форма його вираження. По-друге, процес розміщення твору в мережі Інтернет складається з двох етапів — завантаження цифрової копії в пам'ять електронного пристрою та надання доступу до цієї копії необмеженому колу осіб. Відсутність єдиного законодавчого підходу до дій щодо надання доступу до цієї копії необмеженому колу осіб створює перешкоди для їхньої кваліфікації. По-третє, при розпоряджанні майновими правами інтелектуальної власності на твори, розміщені в мережі Інтернет, необхідно враховувати баланс інтересів володільця авторських прав і користувача. По-четверте, застосування договірних форм використання творів у мережі Інтернет, зокрема й онлайн-ліцензування, на умовах, які є вигідними та прийнятними для обох сторін, забезпечує мінімізацію кількості порушень авторських прав у кіберпросторі, а також дозволяє правоволодільцям належним чином реалізувати свої права. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. *Pro avtors'ke pravo i sumizhni prava. Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3792-XII [in] Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 1994. № 13. St. 64.*
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356. *Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy [in] Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2003. № 40. St. 356.*
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. // Офіційний вісник України. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125. *Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soюзom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: ratyfikovano iz zayavoyu Zakonom № 1678-VII vid 16.09.2014 r. // Ofitsiyyny visnyk Ukrainy. 2014. № 75. T. 1. St. 2125.*
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 р. // URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051. *Berns'ka konventsiya pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv vid 24.07.1971 r. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051.*
5. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>. *Pro zastosuvannya sudamy norm zakonodavstva u spravakh pro zakhyst avtors'koho prava i sumizhnykh prav: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04.06.2010 r. № 5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10.*
6. Еннан Р. Проблеми правової охорони інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність. 2012. № 10. Ст.42–50. *Ennan R. Problemy pravovoyi okhorony intelektual'noyi vlasnosti [in] Intelektualna vlasnist. 2012. № 10. St.42–50.*
7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>. *Pro deyaki pytannya praktyky vyrishennya sporiv, pov'yazanykh iz zakhystom prav intelektual'noyi vlasnosti: postanova Plenumu Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 17.10.2012 r. № 12. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12.*
8. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20.12.1996 р. // Нормативні акти України: електронна база даних. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. *Dohovir Vsesvitnoyi orhanizatsiyi intelektual'noyi vlasnosti pro avtors'ke pravo vid 20.12.1996 r. // Normatyvni akty Ukrainy: elektronna baza danykh. URL: http://zakon.rada.gov.ua.*
9. Ващинець І. І. Щодо правової кваліфікації розміщення об'єктів авторського права в мережі Інтернет // Часопис Київського університету права. 2014. № 4. Ст. 189–195. *Vashchynets' I. I. Shchodo pravovoyi kvalifikatsiyi rozmishchennya ob'yektiv avtors'koho prava v merezhi Internet [in] Chasopys Kyivskohouniversytetu prava. 2014. № 4. S. 189–195.*
10. Умови ліцензії Creative commons.

А. Подолева

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

URL: <http://https://creativecommons.org/licenses>.

Umovy litsenziy Creative commons dyv.

URL: <http://https://creativecommons.org/licenses>.

11. Росомахіна О. Ліцензування авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет // Юридична Україна. Питання розвитку приватного права. 2014. № 6. Ст. 44–54. Rosomakhina O. Litsenzuvannya avtorskoho prava i sumizhnykh prav v mrezhi Internet [in] Yurydychna Ukrayina. Pytannya rozvytku pryvatnoho prava. 2014. № 6. S. 44–54.

Надійшла до редакції 03.12.2017 р.

Подолева А. Особенности возникновения и реализации имущественных прав интеллектуальной собственности в сети Интернет. В статье рассмотрены особенности размещения произведений в сети Интернет, определено, при каких условиях произведение может быть размещено в сети Интернет и каков объем его правовой охраны, а также подходы к квалификации действий по размещению произведений в сети Интернет. Определена необходимость договорного регулирования отношений в сфере реализации имущественных прав на произведения, размещенные в сети Интернет, а также рассмотрены возможные способы договорного регулирования рассматриваемых отношений.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, авторское право, произведения, сеть Интернет, имущественные права, воспроизведение, доведение до всеобщего сведения, онлайн-лицензирование

Podolieva A. Features of the arising and exercising of copyright for works posted on the Internet. In the article are explored features of the posting works on the Internet, it is determined under what conditions the work can be placed on the Internet and the scope of its legal protection, as well as approaches to the qualification of actions of posting works on the Internet. It is also identified the need for contractual regulation of relations in the sphere of exercising of copyrights for works placed on the Internet, and are explored potential ways of regulation of relations of such relations.

Key words: copyright, intellectual property, the Internet, property rights, reproduction, online licensing, creative commons